

Koninklijke protectie

Lodewijk Napoleon en het Amstelporselein

Wie met porselein rijk wordt, wordt nooit meer arm. Dat rijk worden was in het verleden de wensdroom van menige porseleinfabrikant. Maar helaas... hier in Holland is die verwachting nooit uitgekomen.

TEKST: **HUUB VAN DER VALK**

De graaf van Gronsveld Diepenbroick-Im-
pel constateerde rond 1770 te Weesp, dat
hij maar beter met stille trom kon ver-
trekken. De Loosdrechtse dominee Joanes
de Mol sloot totaal verarmd in 1782 in Am-
sterdam de ogen en zijn porseleinfabriek werd in
1784 gesloten. Anton Lyncker, die in 's-Gravenha-
ge porselein uit Ansbach en Doornik decoreerde,
stierf in 1781 in benarde omstandigheden en zijn
zoon Johann vluchtte kennelijk niet voor niets in
1790 naar Duitsland. De porseleinfabriek te Ou-
der-Amstel was gedwongen na zestien jaar in 1800
haar deuren te sluiten en de kopers van dit aan de
grond geraakte bedrijf, de firma Dommer en Co,
hielden het tot 1814 uit, maar bleven daarna met
een grote voorraad zitten.

Maakten al deze bedrijven dan zulk slecht porse-
lein? Niets is minder waar, met die kwaliteit zat
het dus écht wel goed, alleen de omstandigheden
werkten niet in hun voordeel.

Verliesgevend bedrijf

Een schoolvoorbeeld van dat laatste, vormt het rei-
len en zeilen van de 'Koninglyke Porseleinfabriek
Dommer & Co', die van kort na 1800 tot aan ca.
1814 te Ouder- en Nieuwer-Amstel heeft bestaan.
Eigenlijk wisten vader Nicolaas en zijn zoon George
Dommer niets van het maken van porselein af. Ze
hadden immers in de Amsterdamse Beulingstraat
2-6 een bedrijf dat in drogerijen handelde en verder
bezaten ze een stukje buiten de stad aan de Amstel
een chemische fabriek. Ze waren beiden geen echte
'richards' en het is dan ook een volmaakt raadsel
waarom zij, ergens rond 1800, die 'gedissolveerde'
porseleinfabriek in Ouder-Amstel hebben gekocht.
De economische vooruitzichten waren op dat mo-
ment allesbehalve gunstig en ze wisten dat ten ge-
volge daarvan de fabriek van het Amstelporselein
de wind bepaald niet mee had gehad. Waarom zou
dat dan onder hun leiding veranderen?

Er zijn voor die aankoop dan ook maar twee din-
gen te bedenken. Ze hoopten kennelijk op betere
tijden en.... dat was misschien de échte reden, er
waren weinig gegadigden voor het verliesgevende
bedrijf en daardoor kregen ze het voor maar 1100
gulden in handen. Dat was in die tijd een schijn-
tje, maar ja, daarna zaten ze wel met een pro-
bleem. Het enige wat ze van het procedé wisten
was dat er ovens aan te pas kwamen en dat er be-
paalde grondstoffen voor nodig waren. Daar had-
den ze mogelijk, via hun chemische fabriek, voor
bepaalde glazuren wel eens iets voor geleverd. Ze
konden die porseleinfabriek dus alleen maar weer
opstarten met behulp van deskundig personeel.

Matige kwaliteit

De dagelijkse productie van het oude bedrijf had
onder de technische en artistieke leiding gestaan van
Johann Friedrich Daeuber. Die overleed echter in

In het Paleis op de Dam at men in
1808 van een servies van Amstel-
porselein.

december 1800, maar een zekere Johan Philip Mül-
ler, die nog onder hem gewerkt had, bleek bereid om
J. Knipschaar Jzn, een van de nieuwe personeelsle-
den, het geheim van het maken van porselein bij te
brengen. Dat kostte overigens wél 700 gulden.

Er zal al met al wel een kleine twee jaar mee heen-
gegaan zijn voordat de fabriek weer een beetje
draaide, maar om nu te zeggen dat Dommer &
Co daarna échte kwaliteit leverden, gaat te ver.
Soms was het porselein nogal grauwig en ook
raakten de nieuwe eigenaren met hun productie
een beetje achterop bij de heersende mode. Het zal
wel gelegen hebben aan hun streven om zo goed-
koop mogelijk te werken en het liep daarom zake-
lijk ook niet helemaal zoals gewenst. Men greep
dan ook in 1805 naar een in die tijd gebruikelijk
middel: een loterij met meer dan duizend stuks
porselein aan prijzen. Dat bracht tenminste iets in
het laatje, dus ging Dommer & Co ertoe over om
daarna twee keer per jaar zo'n loterij te houden.
In hun bestaan hebben ze dat totaal dertien keer
gedaan. Er waren loterijen bij met 1500 prijzen en
de achtste bracht ruim 50.000 gulden op. Daar
stond een boekwaarde van 18.000 gulden aan
porselein tegenover, dus die loterij was zo te zien
zeer winstgevend. Desondanks hadden ze nog al-
tijd een portie schulden.

Lodewijk Napoleon

Op 5 juni 1806 benoemde Napoleon Bonaparte
zijn negen jaar jongere broer tot koning van Hol-

links

Een porseleinen ijsvaas met deksel
en ringen als oren, het geheel staan-
de op een vierkante voet. Met losse
binnenbak. Gedeeltelijk verguld en
met op de wand en het deksel een
polychroom decor van vogels in een
landschap. H. 43,5 cm, B.19,5 cm.
Gemerkt Amstel in blauw. Dergelijke
vazen werden in de zomer gebruikt
om o.a. fruit gekoeld te kunnen ser-
veren. © Rijksmuseum Amsterdam.

linkerpagina

Een porseleinen cilindervormige
chocoladekan met deksel en met
een houten handvat. In het deksel
zit een gat voor een roerstok. Met
een polychroom decor, voorstel-
lende zeilschepen op een rivier.
H. 16,5 cm. Gemerkt Amstel in
blauw. © Rijksmuseum Amsterdam.

onder

Een porseleinen cilindervormige
kop-en-schotel. Met in een uitge-
spaard perk een polychroom decor
van vogels in een landschap. Met
een blauw fond, waartegen een ver-
guld patroon van ovale lijnen. Diam.
schotel 13 cm. Gemerkt Amstel in
blauw. Een dergelijke cilindervormi-
ge kop was in de empireperiode zeer
modern en werd in Frankrijk 'tasse
litron' genoemd.
© Rijksmuseum Amsterdam.

linksboven

Een porseleinen kastanjevas met deksel, waaraan twee griffioenen als oren. De vaas bestaat uit drie losse delen, is gedeeltelijk verguld en heeft een decor van bessentakjes. H. 46,5 cm, B. 26 cm. Gemerkt PS Amstmd (voor paleis Amsterdam). Bruikleen van de Koninklijke Verzamelingen aan het Rijksmuseum. © Rijksmuseum Amsterdam.

rechtsboven

Een porseleinen sauskom. Gedeeltelijk verguld en met een decor van bessentakjes. L. 19,6 cm, H.7,8 cm. Gemerkt PS Amstmd (voor paleis Amsterdam). Het servies voor Lodewijk Napoleon was uitsluitend verguld gedecoreerd. Bruikleen van de Koninklijke Verzamelingen aan het Rijksmuseum. © Rijksmuseum Amsterdam.

land. De in 1778 te Ajaccio geboren Lodewijk (Louis, of eigenlijk Luigi) werd overigens in 1806 nooit officieel gekroond, maar dat is een bijkomstigheid. Hij trof een land aan dat er niet al te best voorstond en dat in november in het jaar van zijn benoeming, ook nog eens te maken kreeg met het door de Franse keizer ingestelde continentaal stelsel, wat zeer verlamdend op de handel werkte. Aanvankelijk wat argwanend door de Hollanders bekeken, wist hij, met name door zijn optreden na de buskruitramp te Leiden (12 januari 1807) de algemene stemming echter al snel te doen omslaan. Voor zijn komst naar Holland had hij te Parijs kennisgemaakt met de door zijn broer gepropageerde nieuwe stijl: het empire. Daar was men hier nog niet helemaal rijp voor, maar Lodewijk deed zijn best die stijl ook in zijn nieuwe koninkrijk ingang te doen vinden.

Dat lukte in het begin maar matig, wat onder meer bleek uit de toch wat 'ouderwetse' inzending van Dommer & Co op de in 1808 te Utrecht gehouden 'Algemene openbare tentoonstelling der voortbrengselen van de Hollandsche volksvlucht'. Ze kregen een door Lodewijk beschikbaar gestelde zilveren ereprijs, maar dat was meer bedoeld als aanmoediging, dan als beloning voor de getoonde prestatie.

Voorbeelden uit Parijs

Maar Lodewijk had het goed voor met de Hollandse nijverheid. Om het roer bij Dommer & Co te doen omslaan, zodat zij hun Amstelporselein een wat meer op het empire afgestemd uiterlijk zouden geven, besloot hij tot een opmerkelijk iets. Hij plaatste bestellingen bij de twee toen meest vooraanstaande porseleinmanufacturen in Parijs. Dat waren P.L. Dagoty op de Boulevard Poissonnière, waar hij voor 1348 francs 24 stuks porselein kocht en Dihl & Guerhard, die toen op de Rue du Temple gevestigd was en voor 1722 francs porselein

in veertien diverse modellen mocht leveren. Dat laatste bedrijf voerde als nevennaam 'Manufacture du Duc d'Angoulême'. Ze waren gespecialiseerd in porselein met een strooimotief van korenbloempjes (z.g. Angoulême-patroon) en dat zou daarna op veel Amstelporselein terug te vinden zijn. Het porselein werd bij Dommer & Co afgeleverd en de bedankbrief 'A Sa Majesti Le Roi de Hollande' van Dommer & Co is bewaard gebleven.

Lodewijk deed nog meer. Hij verleende niet alleen aan het bedrijf het predicaat 'Koninglyke porseleinfabriek' en introduceerde George Dommer voor bijscholing in Sèvres, hij gaf het bedrijf jaarlijks 20.000 gulden subsidie en bestelde een uitgebreid tafelservies, uiteraard in empirestijl, voor zijn paleis op de Dam. Daar zijn nog enkele stuks van over, maar gezien een omschrijving van december 1810, moet het destijds vrij omvangrijk geweest zijn.

Amstels einde

Lodewijk Napoleon tekende op 1 juli 1810 zijn abdicatie te Haarlem. Voordien was in 1809 het bedrijf van Dommer & Co, wegens de drassigheid van het terrein, van de oude locatie verplaatst naar hun chemische fabriek te Nieuwer-Amstel. Daar beschikten ze echter niet over een oven voor hoge temperaturen, zodat ze er alleen porselein konden decoreren. Er zat dus niets anders op dan wit porselein in empirestijl uit Frankrijk te importeren.

Het bedrijf heeft op die manier nog een aantal jaren gedraaid, maar na de dood van vader Nicolaas in 1814, werd er al geen porselein meer geproduceerd. Hij stierf niet bepaald schuldevrij, waardoor zijn dochter Maria de erfenis verwierp. Toen George Dommer in 1826 overleed was er in de pakhuizen Beulingstraat 4 en 6 nog een grote hoeveelheid porselein aanwezig. En zo ziet u maar, wie rijk wordt met porselein...